

УДК 930.23:372.893+355

DOI: 10.33099/2707-1383-2021-41-3-146-156

Ярослав Мотенко

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент, кафедри українознавства,
культурології та історії науки,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
(м. Харків, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5983-2432>
Електронна пошта: motenkoyaroslav@gmail.com*

Євгенія Шишкіна

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства,
культурології та історії науки,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
(м. Харків, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8599-5518>
Електронна пошта: zhshk@ukr.net*

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ІСТОРІЇ У ГУМАНІТАРНІЙ ОСВІТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті розглянуто методологію використання інструментів цифрової історії у гуманітарній підготовці особового складу Збройних Сил України. Висвітлено особливості застосування цифрових інструментів, веб-сервісів та 3D-технологій як засобу оптимізації вивчення воєнно-історичних дисциплін курсантами вищих військових навчальних закладів. Розкрито особливості зовнішньої і внутрішньої критики цифрових документів. Автори статті наголошують на необхідності використання ІТ-технологій, електронних бібліотек і архівів з дотриманням принципів педагогічної доцільності, критичного осмислення змісту оцифрованих джерел та поєднання змісту наукової роботи з навчальною метою.

Ключові слова: *методологія, цифрова історія, воєнно-історична робота цифровий інструмент, веб-сервіс, 3D-екскурсія, аналоговий документ, цифровий документ.*

Постановка проблеми. На початку XXI ст. Збройні Сили України (далі — ЗСУ) як державний інститут опинилися перед необхідністю глибокої і всеохоплюючої трансформації. Укладення Україною політичної й економічної асоціації з Європейським Союзом у 2014 р., розгортання співробітництва з Організацією Північноатлантичного договору (далі — НАТО) та антитерористична операція (з квітня 2018 р. — операція Об'єднаних сил) на сході країни зумовили суттєві зміни у функціонуванні ЗСУ як гаранта безпеки і оборони держави.

Актуальність. В жовтні 2020 р. було розпочато реалізацію Доктрини з воєнно-історичної роботи у ЗСУ. Згідно її положень до основних напрямів воєнно-історичної роботи належать наукові дослідження, поширення воєнно-історичних знань у системі військової освіти та патріотичне виховання особового складу (Доктрина з воєнно-історичної роботи у Збройних Силах України. 2020, с. 12). Відзначимо, що в умовах інформаційного суспільства історичні дослідження частково або повністю відбуваються у цифровому середовищі, що зумовлює необхідність для курсантів вищих військових навчальних закладів (далі — ВВНЗ) оволодіння компетенціями у галузі цифрової історії (digital history).

Історіографія проблеми. Цифрова історія є напрямком історичних досліджень, які спрямовані на зби-

рання, зберігання, презентацію та візуалізацію історичної та історіографічної інформації за допомогою інформаційних технологій та створення віртуальних наукових спільнот (Куліков, В. 2013, с. 29). У вітчизняній історіографії вивчення проблематики використання електронних інформаційних ресурсів представлено роботами В. Кулікова, М. Погорілко (Куліков, В. & Погорілко, М. 2015, с. 187–193), О. Юркової (Юркова, О. 2015, с. 31–48), Л. Халецької (Халецька, Л. 2015, с. 161–172).

Мета роботи. Метою пропонованої статті є розкрити методологію використання цифрової історії як складової частини гуманітарної підготовки курсантів ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Масове використання веб-технологій на початку 2000-х рр. зумовило революційні зміни у передаванні, обробці і засвоєнні інформації у науково-освітньому просторі, які отримали узагальнюючу назву «цифровий поворот». Як наслідок, наукова громадськість почала активно опановувати навички, пов'язані з використанням ІТ-технологій та застосуванням веб-технологій для репрезентації своїх досягнень серед широкого загалу.

Серед цифрових інструментів масове використання знайшли текстові процесори (Microsoft Word, Word Perfect, Chi Writer, Multi-Edit, Open Office), процесори для створення таблиць (Microsoft Excel, Lotus, Quattro Pro), графічні редактори (Paint, Corel

DRAW, Adobe PhotoShop, Adobe Illustrator) та програми для підготовки електронних презентацій (MS Power Point, Prezi, Slide Rocet, Voice Thread). Формування цифрового навчального контенту на сучасному етапі відбувається саме за рахунок використання цих інструментів. Перевірка знань курсантів дедалі частіше відбувається шляхом вирішення тестових завдань, які створюють за допомогою таких цифрових інструментів, як Google форми, Online Test Pad, Webanketa. Важливою складовою навчального процесу є інтерактивна взаємодія між викладачем і курсантами, виконання групових навчальних і наукових проєктів. Тут є доцільним використання так званих онлайн-дошок (Popplet, FlockDraw, Twiddla). До цифрового навчально-методичного забезпечення освітнього процесу слід також зарахувати програми для візуалізації шкали часу і створення професійної графіки (TimeMapper, TimelineJS, Timetoast). Таким чином, узагальнюючи методичні рекомендації до використання цієї групи цифрових інструментів відзначимо, що використання будь-якої з вказаних програм потребує від викладача і курсантів певних знань і навичок, а отже і часу на їх освоєння. Тому використання певних інструментів має відповідати меті і завданням конкретного етапу навчальної програми.

Системоутворюючим чинником ефективної роботи у сфері цифро-

вої історії є вміння аналізувати зміст наукової літератури та історичних письмових джерел. Завдяки технології сканування аналогових текстів та репрезентації їх цифрових копій у мережі Інтернет, академічна спільнота і широка громадськість отримали он-лайн доступ до значного масиву унікальних історичних праць вітчизняного і закордонного походження. Відповідний веб-сервіс користувачам Інтернету надають так звані фондоутримувачі-організації, що зберігають аналогові оригінали писемних джерел. До фондоутримувачів належать державні наукові бібліотеки, архіви, заклади вищої освіти, науково-дослідні установи, музеї, громадські організації та власники приватних колекцій. Так, наприклад, он-лайн доступ до колекцій оцифрованих наукових праць надають Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого (WEB: Відкрита електронна бібліотека. Оцифровані видання з різних галузей знань із фонду Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. 2021), Національна історична бібліотека України (Електронна бібліотека «Історична спадщина України» Національної історичної бібліотеки України. 2021), Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2021), сайт Інституту історії України Національної академії наук

України (далі — НАН України) (Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України. 2021), бібліотека Харківського національного університету Повітряних сил ім. Івана Кожедуба (Віртуальні виставки бібліотеки Харківського національного університету Повітряних сил ім. Івана Кожедуба. 2021).

Історичні писемні джерела представлені у он-лайн колекціях архівів. Так, наприклад, сайт Міністерства оборони України пропонує змістовну експозицію оцифрованих першоджерел з військово-історичної тематики ХХ ст. Галузевого державного архіву Міністерства оборони України (далі — ГДА МОУ). У ній представлені документи Російської імператорської армії, архівні матеріали, що висвітлюють участь Збройних Сил СРСР в Другій світовій війні, війні в Афганістані та ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції (ГДА МОУ. Цікаве з минулого. 2021). Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі — ЦДАВО України) пропонує відвідувачам його сайту кілька он-лайн виставок архівних документів за наступною тематикою: Українська революція 1917–1921 рр., Збройні Сили Української Народної Республіки, Голодомор 1932–1933 рр., Україна у Другій світовій війні, проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р (ЦДАВО України. Документальні виставки on-line. 2021). Центральний держав-

ний архів громадських об'єднань України (далі — ЦДАГО України) організував он-лайн доступ до виставок документів, що розкривають злочини радянського і нацистського тоталітарних режимів, історію Української повстанської армії (далі — УПА) та радянського партизанського руху в роки Другої світової війни, маловідомі факти Афганської війни 1979–1989 рр. (ЦДАГО України. Виставки. 2021). Унікальним веб-проектом є Електронний архів Українського визвольного руху, який містить 26 730 оцифрованих документів, значна частина яких належить архівам обласних управлінь Служби Безпеки України. Понад 2 тисячі документів пов'язані з історією УПА (Електронний архів Українського визвольного руху. 2021).

Отже, на сучасному етапі у мережі Інтернет вже існує в оцифрованому вигляді значна кількість первинних (документи) і вторинних (монографії, статті, підручники) історичних текстів. Таким чином, постає необхідність оволодіння курсантами ВВНЗ методології зовнішньої і внутрішньої критики оцифрованих матеріалів. Зовнішня критика цифрового документу полягає у його атрибуції, тобто визначенні автора, часу і місця створення документу. Роз'яснюючи особливості внутрішньої критики джерела, викладачі мають пояснити курсантам, що повнота і достовірність викладених у джерелі фактів залежать від соціального призначення

документу, громадянської позиції автора, його об'єктивних можливостей вірогідно відобразити певні події.

Одним з методів цифрової історії є візуалізація історичного минулого. Використання 3D-технологій, що викликають у глядача ефект присутності, створило віртуальне середовище де військово-історична тематика посідає помітне місце. Так, наприклад, у мережі Інтернет доба козацтва представлена 3D-екскурсіями до Дніпровського національного історичного музею ім. Д. Яворницького (м. Дніпро) (Дніпровський національний історичний музей ім. Д. Яворницького. 2021), Історико-культурного комплексу «Запорозька Січ» на території Національного заповідника «Хортиця» (м. Запоріжжя) (Історико-культурний комплекс «Запорозька Січ» на території Національного заповідника «Хортиця». 2021), Історико-культурного комплексу «Резиденція Богдана Хмельницького в Чигирині» Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» (м. Чигирин) (Історико-культурний комплекс «Резиденція Богдана Хмельницького в Чигирині» Національного історико-культурного заповідника «Чигирин». 2021), Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» (м. Батурин) (Національний історико-культурний заповідник «Гетьман-

ська столиця» (м. Батурин). 2021), Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви» (м. Полтава) (Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» (м. Полтава). 2021). Події військової історії новітнього часу знайшли своє відображення в 3D-турах по експозиціях Національного музею історії України, Національного військово-історичного музею України, Національного музею історії України у Другій світовій війні. Віддаючи належне видовищності даного методу, водночас зазначимо, що без відповідного текстового або аудіосупроводу він має обмежене використання.

Висновки. Таким чином, використання методів цифрової історії під час вивчення військово-історичних дисциплін курсантами українських ВВНЗ сприяє оптимізації навчального процесу. Застосування цифрових інструментів та мережі Інтернет дозволяє викладачам і курсантам швидше опрацьовувати значні обсяги інформації і активізує їхню науково-дослідну діяльність. Водночас, робота в цифровому середовищі має відбуватися з дотриманням принципів педагогічної доцільності вибору освітнього інструментарію, критичного осмислення змісту джерел інформації та поєднання змісту наукової роботи з навчальною метою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

WEB: Відкрита електронна бібліотека. Оцифровані видання з різних галузей знань із фонду Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (2021). URL: <https://web.nlu.org.ua/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Віртуальні виставки бібліотеки Харківського національного університету Повітряних сил ім. Івана Кожедуба (2021). URL: <http://www.hups.mil.gov.ua/category/media-gallery/virtualni-vistavki/virtualni-vistavki-biblioteki/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Галузевий державний архів Міністерства оборони України. Цікаве з минулого (2021). URL: <https://www.mil.gov.ua/zvernennya-gromadyan/galuzevij-derzhavnij-arxiv/czikave-z-minulogo.html> [дата зверн.: 27.06.2021].

Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» (м. Полтава) (2021). URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/museums/poltbattle/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Дніпровський національний історичний музей ім. Д. Яворницького (2021). URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/virtualna-ekskursiya-dnipropetrovskim-nacjonalnim-istorichnim-muzezem-im-yavorniczko-zala-2-zaporozke-kozachtvo.html> [дата зверн.: 27.06.2021].

Доктрина з воєнно-історичної роботи у Збройних Силах України. (2020). Київ : Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України спільно з Національним університетом оборони України імені Івана Черняхівського, 27 с.

URL: <https://ivms.com.ua/wp-content/uploads/2020/11/doktryna-z-vojenno-istorychnoyi-roboty.pdf> [дата зверн.: 27.06.2021].

Електронна бібліотека «Історична спадщина України» Національної історичної бібліотеки України (2021). URL: <https://nibu.kyiv.ua/greenstone/cgi-bin/library.cgi> [дата зверн.: 27.06.2021].

Електронна бібліотека Інституту історії України НАН України (2021). URL: <http://history.org.ua/uk> [дата зверн.: 27.06.2021].

Електронний архів Українського визвольного руху (2021). URL: <http://avr.org.ua/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Історико-культурний комплекс «Запорозька Січ» на території Національного заповідника «Хортиця» (2021).

URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Історико-культурний комплекс «Резиденція Богдана Хмельницького в Чигирині» Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» (2021). URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Куліков, В. & Погорілко, М. (2015). Міжнародний практичний семінар «Цифрове та візуальне: нові підходи до дослідження історії міст центрально-східної Європи». *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. Число 25, с. 187–193.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sidptm_2015_25_18 [дата зверн.: 27.06.2021].

Куліков, В. (2013). Digital history: становлення, сучасний стан, перспективи. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. Число 21, с. 27–44. URL: http://history.org.ua/JournALL/sid/sid_2013_21/4.pdf [дата зверн.: 27.06.2021].

Національний військово-історичний музей України (2021). URL: <http://nvimu.com.ua/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Національний музей історії України у Другій світовій війні (2021). <https://www.warmuseum.kiev.ua/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» (м. Батурин) (2021). URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/museums/baturyn/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Національний музей історії України (2021). URL: <https://www.asv.gov.ua/?q=asv/muzej-istoriyi-akademiyi> [дата зверн.: 27.06.2021].

Халецька, Л. (2015). Цифрове збереження об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО в Україні та Франції (на основі аналізу веб-сайтів Софії Київської та Шартрського кафедрального собору богоматері. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. Число 25, с. 161–172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sidptm_2015_25_15 [дата зверн.: 27.06.2021].

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Документальні виставки on-line (2021). URL: <http://tsdavo.gov.ua/dokumentalni-vystavky-on-line/> [дата зверн.: 27.06.2021].

Центральний державний архів громадських об'єднань України. Виставки (2021). URL: http://cdago.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=39&Itemid=24 [дата зверн.: 27.06.2021].

Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2021). URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1540> [дата зверн.: 27.06.2021].

Юркова, О. (2015). Facebook як новий тип історичного джерела: спроба характеристики та практичні завдання архівування документів. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. Число 25, с. 31–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sidptm_2015_25_4 [дата зверн.: 27.06.2021].

REFERENCES

WEB: Vidkryta elektronna biblioteka. Otsyfrovani vydannia z riznykh haluzei znan iz fondu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho (2021). [WEB: Open Electronic Library. Digitized Publications in Various Fields of Knowledge from the Collection of the National Parliamentary Library of Ukraine]. URL: <https://web.nlu.org.ua/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Virtualni vystavky biblioteky Kharkivskoho natsionalnogo universytetu Povitrianykh syl im. Ivana Kozheduba (2021). [Virtual Exhibitions of the Library of Ivan Kozhedub National Air Force

University]. URL: <http://www.hups.mil.gov.ua/category/media-gallery/virtualni-vistavki/virtualni-vistavki-biblioteki/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Ministerstva oborony Ukrainy. Tsikave z mynuloho (2021). [The Sectoral State Archive of the Ministry of Defense of Ukraine]. URL: <https://www.mil.gov.ua/zvernennya-gromadyan/galuzevij-derzhavnij-arxiv/czikave-z-minulogo.html> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Derzhavnyi istoryko-kulturnyi zapovidnyk “Pole Poltavskoi bytvy” (m. Poltava) (2021). [State Historic-Cultural Reserve “Fields of Poltava Battle”]. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/museums/poltbattle/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Dniprovskiy natsionalnyi istorychnyi muzei im. D. Yavornytskoho (2021). [Dmytro Yavornytsky National Historical Museum of Dnipro]. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/virtualna-ekskursiya-dnipropetrovskim-nacziionalnim-istorichnim-muzeyem-im-yavorniczko-zala-2-zaporozke-kozachtvo.html> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Doktryna z voienno-istorychnoi roboty u Zbroinykh Sylakh Ukrainy. (2020). [Doctrine on military-historical work in the Armed Forces of Ukraine]. Kyiv : Voienno-naukove upravlinnia Heneralnoho shtabu Zbroinykh syl Ukrainy spilno z Natsionalnym universytetom oborony Ukrainy imeni Ivana Cherniakhovskoho, 27 s. URL: <https://ivms.com.ua/wp-content/uploads/2020/11/doktryna-z-voyenno-istorychnoyi-roboty.pdf> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Elektronna biblioteka “Istorychna spadshchyna Ukrainy” Natsionalnoi istorychnoi biblioteki Ukrainy (2021). [Digital Library “Historical Heritage of Ukraine” of the National Historical Library of Ukraine]. URL: <https://nibu.kyiv.ua/greenstone/cgi-bin/library.cgi> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Elektronna biblioteka Instytutu istorii Ukrainy NAN Ukrainy (2021). [Digital Library of the Institute of History of Ukraine]. URL: <http://history.org.ua/uk> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Elektronnyi arkhiv Ukrainiskoho vyzvolnoho rukhu (2021). [Digital Archive of the Ukrainian Liberation Movement]. URL: <http://avr.org.ua/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Istoryko-kulturnyi kompleks “Zaporozka Sich» na terytorii Natsionalnoho zapovidnyka “Khortytsia” (2021). [Historical and Cultural Complex “Zaporozhian Sich” on the Territory of the National Reserve “Khortytsya”] URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Istoryko-kulturnyi kompleks “Rezydentsiia Bohdana Khmelnytskoho v Chyhyryni” Natsionalnoho istoryko-kulturnoho zapovidnyka “Chyhyryn” (2021). [Historical and Cultural Complex “Residence of Bohdan Khmelnytsky in Chyhyryn” of the National Historical and Cultural Reserve “Chyhyryn”] URL: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Kulikov, V. & Pohorilko, M. (2015). Mizhnarodnyi praktychnyi seminar “Tsyfrova ta vizualne: novi pidkhody do doslidzhennia istorii mist tsentralno-skhidnoi Yevropy”. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky*. [International Workshop “Digital and Visual: New

Approaches to the Study of the History of Cities in Central and Eastern Europe”]. Chyslo 25, s. 187–193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sidptm_2015_25_18 [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Kulikov, V. (2013). Digital history: stanovlennia, suchasnyi stan, perspektyvy. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky*. [Digital History: Formation, Current State, Prospects]. Chyslo 21, s. 27 –44. URL: http://history.org.ua/JournALL/sid/sid_2013_21/4.pdf [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Natsionalnyi viiskovo-istorychnyi muzei Ukrainy (2021). [National Military History Museum of Ukraine]. URL: <http://nvimu.com.ua/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy u Druhii svitovii viini (2021). [The National Museum of the History of Ukraine in the Second World War]. <https://www.warmuseum.kiev.ua/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Natsionalnyi istoryko-kulturnyi zapovidnyk “Hetmanska stolytsia” (m. Baturyn) (2021). [National Historical and Cultural Reserve “Hetman’s Capital” (m. Baturyn)]. URL: <http://incognita.day.kyiv.ua/museums/baturyn/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy (2021). [The National Museum of the History of Ukraine]. URL: <https://www.asv.gov.ua/?q=asv/muzey-istoriyi-akademiya> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Khaletska, L. (2015). Tsyfrove zberezhennia ob’iektiv svitovoi spadshchyny YuNESKO v Ukraini ta Frantsii (na osnovi analizu veb-saitiv Sofii Kyivskoi ta Shartyrskoho kafedralnoho soboru bohomateri. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky*. [Digital Preservation of UNESCO World Heritage Sites in Ukraine and France (Based on the Analysis of the Websites of Saint Sophia Cathedral in Kyiv and Cathedral of Our Lady of Chartres)]. Chyslo 25, s. 161–172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sidptm_2015_25_15 [Accessed: 27.06.2021] [in Ukrainian].

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy. Dokumentalnyi vystavky on-line (2021). [Central State Archive of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine. Documentary Exhibitions On-line]. URL: <http://tsdavo.gov.ua/dokumentalni-vystavky-on-line/> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy. Vystavky (2021). [Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. Exhibitions]. URL: http://cdago.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=39&Itemid=24 [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Tsyfrova biblioteka istoryko-kulturnoi spadshchyny Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho (2021). [Digital Library of Historical and Cultural Heritage of the Vernadsky National Library of Ukraine]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1540> [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Yurkova, O. (2015). Facebook yak novyi typ istorychnoho dzherela: sprobа kharakterystyky ta praktychni zavdannia arkhivuvannia dokumentiv. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia*

teorii ta metodyky. [Facebook as a New Type of Historical Source: an Attempt to Characterize and Practical Tasks of Archiving Documents]. Chyslo 25, s. 31–48.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sidptm_2015_25_4 [Accessed: 27.06.2021]. [in Ukrainian].

Yaroslav Motenko

*Candidate of Historical Sciences (Ph. D.),
Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Ukrainian Studies,
Cultural Studies and Science History
of National Technical University
the “Kharkiv Polytechnic Institute”
(Kharkiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5983-2432>

Yevheniia Shyshkina

*Candidate of Historical Sciences (Ph. D.),
Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Ukrainian Studies,
Cultural Studies and Science History
of National Technical University
the “Kharkiv Polytechnic Institute”
(Kharkiv, Ukraine)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8599-5518>

**METHODOLOGICAL ASPECTS OF DIGITAL HISTORY APPLICATION
IN HUMANITARIAN EDUCATION OF SOLDIERS
OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE**

In the paper it is shown the necessity of the deep and all-embracing transformation of humanitarian education in Ukraine in the beginning of the 21st century. The article is focused on the question of the military-historical training of students in the higher soldiery educational establishments. It deals with the methodology of digital tools application in humanitarian preparation of the personnel of the Armed forces of Ukraine. Digital tools, web-services and 3D-technologies are the main objects of the investigation. They are shown as the modern teaching instruments and are analyzed as the means of improving of military historical disciplines studying. In the paper the special features of external and internal

criticism of digital documents are provided. It is explained that the external criticism of source refers to the authenticity of document and includes determination of author, as well as time and place of document creation. In the article it is displayed the methodology of the internal criticism of source. It is emphasized that students must be explained during their lessons that the plenitude and authenticity of the facts in a source depend on the social setting of document, civil position of author, his/her objective possibilities to represent certain events. IT-technologies, e-libraries and archives are shown in the investigation as the necessary educational instruments. It is stressed in the paper that they should be used with the observance of pedagogical expediency, critical comprehension of digital sources and in combination of scientific work with an educational aim.

Keywords: *methodology, digital history, military historical work, digital tool, web-service, 3D virtual tour, analog document, digital document.*